

**ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ЕКОЦИДУ В МІЖНАРОДНОМУ
І НАЦІОНАЛЬНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ****PROBLEMS OF QUALIFICATION OF ECOCIDE IN INTERNATIONAL
AND NATIONAL CRIMINAL LAW**

Долгов А.Г., PhD,

в.о. доцента кафедри цивільного та кримінального права та процесу

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

У статті виконано комплексний аналіз проблем кваліфікації екоциду в контексті сучасного міжнародного та національного кримінального права. Проаналізовано генезу поняття екоциду, починаючи з його появи на міжнародній арені, розкрито історичні передумови та еволюцію легального визначення екоциду як міжнародного злочину, виявлено, що, попри попереднє визнання, на сьогоднішній день відсутнє єдине, загальновизнане міжнародне визначення цього діяння, що зумовлює значні труднощі у його уніфікованій кваліфікації та притягненні винних до відповідальності на міжнародному рівні.

Досліджено діяльність провідних міжнародних організацій, таких як Stop Ecocide International, Організація Об'єднаних Націй та її спеціалізовані агенції (ЮНЕП, Рада Безпеки ООН, Управління Верховного комісара ООН з прав людини), а також впливових громадських організацій (Greenpeace, Всесвітній фонд дикої природи), які активно працюють над протидією екоциду та сприяють його міжнародному визнанню як злочину. Окреслено ключові ініціативи та досягнення цих суб'єктів у формуванні міжнародної правової бази щодо захисту довкілля від широкомасштабних руйнувань.

Особливу увагу в роботі приділено проблемам кваліфікації екоциду в українському законодавстві. Встановлено, що, незважаючи на тривалий період криміналізації екоциду в українському праві, існують значні системні проблеми у його практичній кваліфікації. Виокремлено основні труднощі, які виникають у процесі застосування відповідних норм. До них віднесено: проблеми визначення та доведення факту настання екологічної катастрофи або обґрунтованої потенційної загрози її виникнення; значну складність у документуванні та ефективному зборі доказів масштабних екологічних руйнувань, що вимагає залучення значних ресурсів та спеціалізованих знань; необхідність чіткого розмежування екоциду від інших екологічних кримінальних правопорушень, що часто викликає дискусії у правозастосовній практиці; а також складність у питанні відшкодування екологічної шкоди, завданої внаслідок екоциду, враховуючи її довготривалий та часто незворотний характер.

Обґрунтовано висновок, що ефективна кваліфікація екоциду в Україні потребує невідкладного та всебічного вдосконалення правової бази, розробки та імплементації нових методик документування екологічних злочинів, а також суттєвого розширення експертного потенціалу у сфері екологічної безпеки та правової кваліфікації екоциду. Підкреслено незмінну актуальність продовження роботи на міжнародному рівні над єдиним визнанням екоциду як міжнародного злочину та розробкою уніфікованих механізмів притягнення винних до відповідальності, що сприятиме більш ефективному захисту глобальних екосистем.

Ключові слова: екоцид, кримінальне правопорушення, міжнародне право, екологічна катастрофа, довкілля, кваліфікація кримінального правопорушення, шкода довкіл्लю, юридична відповідальність.

The article performs a comprehensive analysis of the problems of ecocide qualification within the context of contemporary international and national criminal law. The genesis of the concept of ecocide is analyzed, starting from its emergence on the international arena. The historical prerequisites and the evolution of the legal definition of ecocide as an international crime are revealed. It is identified that, despite previous recognition, there is currently no unified, universally accepted international definition of this act, which leads to significant difficulties in its uniform qualification and bringing perpetrators to justice at the international level.

The activities of leading international organizations such as Stop Ecocide International, the United Nations and its specialized agencies (UNEP, UN Security Council, Office of the UN High Commissioner for Human Rights), as well as influential non-governmental organizations (Greenpeace, World Wildlife Fund), which actively work to combat ecocide and promote its international recognition as a crime, are investigated. Key initiatives and achievements of these entities in shaping the international legal framework for the protection of the environment from large-scale destruction are outlined.

Particular attention in the work is paid to the problems of ecocide qualification in Ukrainian legislation. It is established that, despite a long period of ecocide criminalization in Ukrainian law, there are significant systemic problems in its practical qualification. The main difficulties that arise in the process of applying the relevant norms are highlighted. These include: problems in defining and proving the occurrence of an environmental catastrophe or a substantiated potential threat of its occurrence; significant complexity in documenting and effectively collecting evidence of large-scale environmental destruction, which requires the involvement of significant resources and specialized knowledge; the need for a clear distinction between ecocide and other environmental criminal offenses, which often causes discussions in law enforcement practice; and the complexity in the issue of compensation for environmental damage caused by ecocide, given its long-term and often irreversible nature.

The conclusion is substantiated that effective ecocide qualification in Ukraine requires urgent and comprehensive improvement of the legal framework, development and implementation of new methods for documenting environmental crimes, as well as a significant expansion of expert potential in the field of environmental safety and legal qualification of ecocide. The enduring relevance of continuing work at the international level towards a unified recognition of ecocide as an international crime and the development of unified mechanisms for bringing perpetrators to justice, which will contribute to a more effective protection of global ecosystems, is emphasized.

Key words: ecocide, criminal offense, international law, environmental disaster, environment, criminal offense qualification, environmental damage, legal responsibility.

Постановка проблеми. Екоцид – це широкомасштабне або систематичне руйнування екосистем, що спричиняє серйозну шкоду довкіл्लю та життю людей. Хоча його офіційне міжнародне визнання як злочину ще обговорюється, у світовій практиці існує низка випадків, які за своїми катастрофічними наслідками широко розглядаються як акти екоциду, зокрема: застосування “Агента Оранж” у В’єтнамі, що знищило величезні лісові масиви та забруднило ґрунти й водні ресурси, маючи довготривалі

наслідки для здоров’я населення; висихання Аральського моря через відведення вод для зрошення, яке призвело до опустелювання, утворення токсичних пилових бур та забруднення повітря і ґрунтів; нафтові пожежі в Кувейті, що спричинили масові викиди токсичних газів, забруднення ґрунтів і підземних вод; катастрофа на платформі Deepwater Horizon, яка стала найбільшим морським розливом нафти, забруднивши мільйони квадратних кілометрів вод та завдавши шкоди морським екосистемам і узбе-

режжям; деградація лісів Амазонії внаслідок вирубки, що призводить до втрати біорізноманіття, зміни клімату та руйнування життєво важливих екосистем; наслідки Чорнобильської катастрофи з радіоактивним забрудненням величезних територій, що спричинило довгострокові наслідки для здоров'я людей та забруднення ґрунтів, вод і лісів; постійне забруднення дельти річки Нігер через десятиліття видобутку нафти, що призвело до розливів нафти, забруднення вод і ґрунтів, а також знищення сільськогосподарства та рибальства. Усі ці приклади демонструють, що екоцид може мати різні форми, від військових дій і промислових аварій до довгострокових наслідків неефективного управління ресурсами, та завжди характеризується масштабним і довготривалим руйнуванням навколишнього середовища, що має катастрофічні наслідки для природи та людства.

Зауважимо, що повномасштабна збройна агресія РФ проти України завдає колосальної шкоди навколишньому природному середовищу, оскільки екоцидна політика країни-агресорки проявляється у свідомому та цілеспрямованому вчиненні численних екологічних злочинів, які зумовлюють деградацію екосистем, руйнування біорізноманіття, зміни ландшафту, зараження водних ресурсів та забруднення атмосферного повітря на українських територіях. Особливо цинічною є тактика «випаленої землі» до якої вдається військово-політичне керівництво РФ, що передбачає використання природних об'єктів як зброї і включає навмисне затоплення та мінування територій, масштабні підпали лісів і сільськогосподарських угідь. Така цілеспрямована стратегія ворога підриває національну безпеку України, порушує конституційні права громадян України на безпечне для життя і здоров'я довкілля, обмежує доступ до питної води для цивільного населення та посягає на продовольчу безпеку, в т.ч. в багатьох країнах світу. Слід зауважити, що хоча статистичні дані щодо облікованих кримінальних правопорушень за статтею 441 Кримінального кодексу України «Екоцид» (23 облікованих кримінальних правопорушень за період з лютого 2022 р. по квітень 2025 р.) можуть здаватися невеликими, фактична шкода, завдана довкіл्लю в ході повномасштабної російсько-української війни, є катастрофічною, оскільки цифри не відображають повний масштаб екологічної катастрофи, спричиненої бойовими діями, а реальні наслідки війни для довкілля вимірюються не лише кількістю відкритих кримінальних справ, а й довгостроковим впливом на здоров'я населення та відновлення природних ресурсів.

Мета статті полягає у комплексному аналізі та висвітленні ключових проблем, пов'язаних з кваліфікацією екоциду як у міжнародному, так і в національному кримінальному праві.

Виклад основного матеріалу. Міжнародні нормативно-правові акти відіграють ключову роль у формуванні глобальної правової основи для захисту навколишнього середовища, встановлюючи принципи сталого розвитку та співробітництва між державами, сприяючи уніфікації екологічних стандартів, забезпечуючи механізми контролю та відповідальності за транскордонне екологічне забруднення, а також стимулюючи національні законодавства до інтеграції природоохоронних норм (зокрема, до таких МНПА відносяться Всесвітня Хартія природи 1982 р., Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку 1992 р., Конвенція про охорону біологічного різноманіття 1992 р., Рамкова конвенція ООН про зміну клімату 1992 р., Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція, 1998 р.), Йоганнесбургська декларація зі сталого розвитку 2002 р., Конвенція про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини 1972 р., Стокгольмська декларація 1972 р. та ін.).

Історичний контекст виникнення терміну «екоцид» тісно пов'язаний зі зростанням глобальної екологічної свідомості та усвідомленням масштабів впливу людини на навколишнє природне середовище. Вперше це поняття було вжито в 1972 р. на Конференції ООН з проблем навколишнього середовища, яка відбулася у Стокгольмі, що стало знаковим моментом, оскільки саме тоді екологічні питання вперше були поставлені на міжнародний порядок денний на такому високому рівні та сформована концепція сталого розвитку людства. Також, було ухвалено принципи раціонального управління навколишнім середовищем, які знайшли своє відображення у Стокгольмській декларації та Плані дій щодо навколишнього середовища (Stockholm Declaration and Action Plan for the Human Environment). Як зауважує Р.Казак «конференція у Стокгольмі 1972 р. дійсно стала першою «мега» конференцією у сфері захисту навколишнього середовища та драйвером до подальших змін у глобальних діях міжнародного співтовариства» [1, с. 6]. У той самий період екоциду було надано легальне визначення, і на певний час він був визнаний міжнародним злочином [2, с. 325]. Міжнародні спроби визначення та криміналізації екоциду відображають пошук ефективних правових механізмів для захисту довкілля від масштабних, умисних руйнувань, однак, попри початкові намагання, на сьогоднішній день не існує єдиного, загальновизнаного міжнародного визначення екоциду, що створює значні труднощі у його кваліфікації та притягненні винних до відповідальності за вчинення в т.ч. екоцидної політики, та є однією з ключових проблем, яка перешкоджає ефективній боротьбі з цим видом злочинів на міжнародному рівні.

Окрім нормативно-правового механізму протидії екоциду на міжнародному рівні важливим є діяльність інституційної складової в особі низки міжнародних організацій, які спрямовують свою діяльність проти екоциду: 1. Stop Ecocide International (провідна глобальна ініціатива, яка активно лобіює визнання екоциду п'ятим міжнародним злочином згідно з Римським статуттом Міжнародного кримінального суду, збираючи підтримку від урядів, юристів, громадських діячів та громадянського суспільства по всьому світу для внесення відповідних змін). 2. Організація Об'єднаних Націй (ООН) та її спеціалізовані агенції: Програма ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП/UNEP відіграє ключову роль у моніторингу стану довкілля, розробці міжнародних екологічних стандартів та програм, що сприяють запобіганню екологічним злочинам); Рада Безпеки ООН (розглядає випадки завдання значної шкоди довкіл्लю як загрозу миру, що може призвести до дій притягнення до відповідальності винних країн); Управління Верховного комісара ООН з прав людини (розглядає взаємозв'язок між екологічними злочинами та порушеннями прав людини). 3. Міжнародний кримінальний суд (має юрисдикцію щодо геноциду, злочинів проти людяності, військових злочинів та злочину агресії елементами яких може бути і геноцид в т.ч.). 4. Громадські організації та неурядові організації, які працюють над питаннями екологічної справедливості та документування екологічних злочинів, у тому числі тих, що можуть бути кваліфіковані як екоцид (Greenpeace, Всесвітній фонд дикої природи, Міжнародний союз охорони природи та ін.).

На нашу думку, розглядаючи екоцид у системі міжнародних злочинів, важливо провести його порівняння з іншими загальновизнаними міжнародними злочинами, такими як геноцид, злочини проти людяності та воєнні злочини. Кожен із цих злочинів має свої специфічні об'єкти посягання та елементи складу, проте їх об'єднує транснаціональний характер, тяжкість наслідків та загроза міжнародному миру і безпеці. Особливе місце у цих дискусіях посідає питання включення екоциду до Римського статуту Міжнародного кримінального суду, який наразі не містить прямого визначення екоциду як самостійного

міжнародного злочину. Проте, з огляду на зростаючу екологічну шкоду, спричинену збройними конфліктами та іншими масштабними руйнівними діями, міжнародна спільнота активно обговорює можливість визнання екоциду п'ятим міжнародним злочином, поряд з геноцидом, злочинами проти людяності, воєнними злочинами та злочином агресії [3, с. 24]. Зокрема, за ініціативи Stop Ecocide Foundation у 2021 р. було внесено пропозиції щодо відповідних змін Статуту МКС. Як зауважують А.Д. Глушко, А.Б. Зазека, Я.В. Сиротенко «пропонується внести зміни до преамбули Римського статуту міжнародного кримінального суду, зазначивши, що навколишньому природному середовищу шодня загрожує серйозне руйнування та погіршення його стану, що, як наслідок, створює загрозу для людства та світу в цілому, а також доповнити ст. 5 «Злочини, що підпадають під юрисдикцію суду» п. «е» «Злочин екоциду» та додати до міжнародно-правового акта ст. 8, що закріплює його склад» [2, с. 323]. Такі ініціативи підкреслюють нагальну потребу у вдосконаленні міжнародно-правових механізмів захисту довкілля та притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні екоциду [4, с. 391].

В Україні кримінальна відповідальність за екоцид передбачена ст. 441 Кримінального кодексу України – «Масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери або водних ресурсів, а також вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу, – караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років» [5].

Слід зауважити, що попри тривалий період з моменту криміналізації екоциду в українському кримінальному законодавстві, теорія та практика кримінальної науки стикається з низкою значних проблем у практиці кваліфікації екоциду, особливо в умовах повномасштабної збройної агресії РФ проти України.

Проблеми кваліфікації злочину екоциду за статтею 441 ККУ є багатогранними, зокрема, вони стосуються:

I. *Визначення та доведення настання екологічної катастрофи або потенційної загрози її виникнення.* Як зазначають дослідники, екоцид є «злочином поставлення в небезпеку», що означає, що для кваліфікації діяння не обов'язкове настання екологічної катастрофи як такої, достатньо настання лише її ймовірності [6]. Однак, сама

дефініція «екологічна катастрофа» потребує чітких критеріїв та об'єктивних показників для оцінки завданої шкоди, що часто ускладнюється відсутністю уніфікованих методик або високою варіативністю наслідків для різних екосистем.

II. *Складність документування та збору доказів масштабних екологічних руйнувань*, особливо на територіях, що постраждали від військових дій або залишаються тимчасово окупованими російськими військами. Фактична шкода, завдана довкіллю в ході російсько-української війни, є катастрофічною, проте статистика облікованих кримінальних правопорушень за ст. 441 ККУ є незначною (2022 р. – 15 кримінальних правопорушень, 2023 р. – 7, 2024 р. – 1, січень-квітень 2025 р. – 0 [7]), що свідчить не про масштаби завданої шкоди довкіллю в ході воєнних дій, а про низький рівень ефективності кваліфікації та розслідування таких злочинів. Зокрема, значна частина територій України (Донецька, Луганська, Харківська, Херсонська, Запорізька, Київська, Чернігівська, Сумська області), забруднені різноманітними вибухонебезпечними предметами (протипіхотними та протитанковими мінами, нерозірваними артилерійськими снарядами, мінометними мінами, касетними боеприпасами та ін.). За даними Landmine and Cluster Munition Monitor, станом на кінець 2023 р., приблизно 139 000 км² території України потенційно вибухонебезпечними предметами, що становить майже 29% території країни [8].

Мінування територій України спричиняє широкомасштабне та довготривале забруднення ґрунтів і вод токсичними речовинами та вибухівкою, а також призводить до деградації екосистем і загибелі біорізноманіття, що створює постійну загрозу для природних ресурсів та унеможливорює безпечне використання земель, маючи катастрофічні наслідки для екологічної безпеки країни на десятиліття. Заміновані території є вкрай небезпечними, що унеможливорює або значно ускладнює проведення слідчих дій, збір зразків ґрунту, води, аналіз загиблої флори та фауни та ін. Доступ до багатьох замінованих ділянок, особливо на окупованих територіях або у зонах активних бойових дій, фізично неможливий.

III. *Розмежування екоциду від інших екологічних кримінальних правопорушень* (Розділ VIII «Кримінальні правопорушення проти довкілля» [5]) є критично важливим

Рис. 1. Інтерактивна мапа територій, які потенційно можуть бути забруднені вибухонебезпечними предметами

Джерело: з відкритих джерел, за даними веб-сторінки Сервісу протимінної діяльності ДСНС, <https://mine.dsns.gov.ua/>

аспектом у національному кримінальному праві України. Зокрема, існує нагальна необхідність розрізнення між випадковою шкодою довкіллю внаслідок бойових дій та умисним, масштабним знищенням навколишнього середовища, що може бути кваліфіковано як екоцид. «Класичні» екологічні злочини, такі як забруднення земель (ст. 239 ККУ), незаконна порубка лісу (ст. 246 ККУ) або незаконне зайняття водним добувним промислом (ст. 249 ККУ), зазвичай передбачають шкоду місцевого або регіонального масштабу, яка, хоча і є значною, не становить прямої загрози для настання екологічної катастрофи. Натомість, екоцид (ст. 441 ККУ) характеризується саме потенційною або реальною загрозою екологічної катастрофи. Прикладом, що ілюструє проблему розмежування та потенційно підпадає під визначення екоциду, є підриб Каховської ГЕС 06.06.2023 р., яке спричинило: затоплення величезних територій призвело до загибелі десятків тисяч диких тварин, птахів, знищення унікальних біотопів, лісів, сільськогосподарських угідь, витік паливно-мастильних матеріалів, затоплення цвинтарів, скотомогильників, каналізаційних споруд, що призвело до значного забруднення р. Дніпра та Чорного моря, ускладнення водопостачання для сільського господарства і населення південних регіонів, в т.ч. створило загрозу для Запорізької АЕС через проблеми з охолодженням системи реакторів. Саме такий масштаб та характер наслідків – масовість руйнувань, системний вплив на різні компоненти довкілля та загроза широкомасштабної екологічної катастрофи – дозволяють кваліфікувати подібні дії як екоцид, відрізняючи їх від локальних екологічних порушень, що в свою чергу вимагає від правоохоронних органів глибокого аналізу та експертних висновків для правильної кваліфікації діяння.

IV. *Відшкодування екологічної шкоди, завданої внаслідок екоциду*, є однією з найбільш складних та актуальних проблем у сучасному правознавстві та міжнародних відносинах, особливо в контексті повномасштабної збройної агресії проти України. Станом на 2023 р., загальна сума збитків, завданих довкіллю України, оцінюється у 59,7 мільярда доларів США, проте ця цифра не є остаточною через перешкоди у зборі даних та відсутність доступу до окупованих територій [9]. Як зазначає О. В. Минькович-Слободяник, відшкодування екологічної шкоди, завданої внаслідок екоциду, є складною проблемою, яка потребує удосконалення правових механізмів [4, с. 391]. Ця складність зумовлена низкою чинників, що охоплюють як питання правової кваліфікації екоциду, так і практичні аспекти оцінки та стягнення збитків. Серед таких чинників слід відзначити наступні:

1. Надзвичайна складність оцінки та валоризації екологічної шкоди, спричиненої екоцидом, оскільки екологічна шкода має специфічний характер, часто є довгостроковою, відкладеною у часі, непрямою та такою, що складно оцінити у грошовому еквіваленті (зокрема, втрата біорізноманіття, деградація екосистем, забруднення ґрунтів та вод токсичними речовинами вимагає розробки і застосування складних науково-обґрунтованих методик оцінки шкоди). Проблема посилюється масштабами руйнувань, які можуть охоплювати значні території та потребувати десятиків років на відновлення, що свідчить про необхідність не лише визначення самого поняття екологічної безпеки при екоциді, а й розробки чітких механізмів оцінки збитків [9, с. 114].

2. Проблеми встановлення причинно-наслідкового зв'язку між діяннями, що кваліфікуються як екоцид, та конкретними екологічними збитками. Так, в умовах бойових дій та множинних джерел забруднення (артилерійські обстріли, зруйнована інфраструктура, пожежі та ін.) надзвичайно складно точно встановити, які саме дії призвели до конкретних руйнувань (об'єктивну сторону кримінального правопорушення), і хто несе за них відповідальність (суб'єкта кримінального правопорушення).

3. Навіть у випадку визнання відповідальності за екоцид, практична реалізація відшкодування від держави-агресора стикається з політичними, юридичними та економічними перешкодами, що вимагає створення нових міжнародних інструментів, фондів та механізмів, які б дозволили ефективно стягувати кошти на відновлення зруйнованого довкілля. Таким чином, ефективне відшкодування екологічної шкоди від екоциду вимагає не лише вдосконалення національних правових механізмів, а й активної роботи на міжнародному рівні щодо визнання екоциду, розробки уніфікованих методик оцінки збитків та створення дієвих механізмів стягнення компенсацій. Оцінка збитків здійснюється Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України та Державною екологічною інспекцією. Слід зауважити, що українська методологія оцінки збитків відрізняється від американської та європейської, а також від оцінки Світового банку, яка фокусується лише на відновленні фізичних активів та інфраструктури, не враховуючи ширші екологічні наслідки, український підхід враховує непрямі втрати та подальші витрати на відновлення екологічних функцій [9]. Актуальним є врахування міжнародного досвіду, зокрема Директиви 2004/35/ЄС визначає різні форми екологічної шкоди та підкреслює необхідність встановлення причинно-наслідкового зв'язку між шкодою та дією, що її спричинила [10]. Таким чином, незважаючи на наявність статті 441 ККУ, ефективна кваліфікація екоциду в Україні потребує подальшого вдосконалення правової бази, методик документування, а також розширення експертного потенціалу.

Висновок. Повномасштабна збройна агресія РФ проти України завдає колосальної шкоди довкіллю, проявляючись у свідомому та цілеспрямованому вчиненні численних екологічних злочинів, що призводять до деградації екосистем, руйнування біорізноманіття, зміни ландшафту, зараження водних ресурсів та забруднення атмосферного повітря. Особливо цинічною є тактика «випаленої землі» країни-агресорки, яка включає навмисне затоплення та мінування територій, масштабні підпали лісів і сільськогосподарських угідь. Незважаючи на те, що за статтею 441 Кримінального кодексу України «Екоцид» обліковано лише 23 кримінальні правопорушення за період з лютого 2022 року по квітень 2025 р., фактична шкода, завдана довкіллю під час російсько-української війни, є катастрофічною, оскільки ці цифри не відображають повний масштаб екологічної катастрофи.

Міжнародні нормативно-правові акти в сфері захисту навколишнього середовища відіграють ключову роль у формуванні глобальної правової основи для захисту навколишнього середовища. Термін «екоцид» вперше був вжитий у 1972 р. на Конференції ООН у Стокгольмі, де екологічні питання були поставлені на міжнародний порядок денний і хоча на певний час екоциду було надано легальне визначення та він був визнаний міжнародним злочиним, на сьогоднішній день відсутнє єдине, загальновизнане міжнародне визначення екоциду, що створює значні труднощі у його кваліфікації та притягненні винних до відповідальності. Міжнародні організації, такі як Stop Ecocide International, ООН та її спеціалізовані агенції (ЮНЕП, Рада Безпеки ООН, Управління Верховного комісара ООН з прав людини) та громадські організації (Greenpeace, Всесвітній фонд дикої природи), активно працюють над протидією екоциду.

Попри тривалий період криміналізації екоциду в українському законодавстві, існують значні проблеми у його кваліфікації. Ці проблеми стосуються визначення та доведення настання екологічної катастрофи або потенційної загрози її виникнення, складність документування і збору доказів масштабних екологічних руйнувань, розмежування екоциду від інших екологічних кримінальних правопорушень та відшкодування екологічної шкоди, завданої

внаслідок екоциду. Отже, ефективна кваліфікація екоциду в Україні потребує подальшого вдосконалення правової бази, методик документування, а також розширення експертного потенціалу, а на міжнародному рівні необхідно

продовжувати роботу над визнанням екоциду, розробкою уніфікованих методик оцінки збитків та створенням дієвих механізмів стягнення компенсацій за завдану екологічну шкоду в результаті екоциду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Казак Р. Конвенція ООН у Стокгольмі 1972 р.: значення для України та світу. *Law. State. Technology*, Вип. 1, 2022. С. 3–9. URL: <https://journals.politehnica.dp.ua/index.php/lst/article/view/97/81> (дата звернення: 03.05.2025).
2. Глушко А. Д., Зазека А. Б., Сиротенко Я. В. Екоцид як злочин проти навколишнього природного середовища. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2022, № 5, С. 325–329. Яворська, В. Г. Проблеми визначення та вдосконалення поняття злочину екоцид в кримінальному праві. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2023, № 8, С. 305–309.
3. Вереша Р. В., Кучинська О. П., Ковтун О. М. Екоцид у національному та міжнародному кримінальному праві: сучасні виклики та перспективи нормативно-правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету: Серія ПРАВО*, 2023, Вип. 78, Ч. 2, С. 24–29.
4. Минькович-Слободяник, О. В. Екоцид в Україні, як підстава для відшкодування екологічної шкоди. *Наукові перспективи*, 2023, № 2(32), С. 391–403.
5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3053> (дата звернення: 12.05.2025).
6. Яворська, В. Г. Визначення поняття екологічної безпеки при екоциді. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Юридичні науки*, 2023. № 2(65), 114–119.
7. Статистика. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 02.05.2025).
8. Landmine and Cluster Munition Monitor. *Ukraine*. Retrieved from. 2023. URL: <https://www.the-monitor.org/country-profile/ukraine/impact?year=2023> (дата звернення: 06.05.2025).
9. Polukarov, Yu., Kachynska, N., Polukarov, O., Zemlyanska, O., & Mitiuk, L. Impact of the full-scale war in Ukraine on the environment: Environmental damage assessment. *Law. Human. Environment*, 2024. № 15(1), 85–100. URL: https://environmentalscience.com.ua/web/uploads/pdf/Law.Human.Environment_Vol.15_No.1_2024-85-100.pdf (дата звернення: 11.05.2025).
10. Directive 2004/35/EC of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2004/35/oj/eng> (дата звернення: 02.05.2025).